

UNA RECERCA INTERESSANT

Es pràcticament desconegut el fet que les primeres gravacions d'orquestrades i/o bandes musicals es fessin a Barcelona i que, per més inri, fossin sardanes. El tema, que entra de ple en la meua especialitat, m'ha portat a investigar a fons els fets i durant uns quants mesos. Després d'uns mesos de rigorosa recerca he pogut demostrar aquest fet històric.

Calia començar el treball estudiant detalladament un catàleg de discs "Berliner's" europeus editat a Alemanya. Aquesta catàleg comprenia les gravacions fetes a Alemanya (4), França (3), Itàlia (5), Espanya i Portugal (6). El dígit que segueix el país, es el que Berliner's li assigna. Una gravació de Berliner's que comença per (6) es espanyola.

Resulta que tinc un "Berliner's" gravat a Itàlia amb les característiques gravades a ma, on hi consta la data exacta de gravació : 16-7-1.900. Nº.de catàleg: 52.513 (Ària de Aïda de Verdi, cantada per Carlo Caffetto.)

Estudiant el número de catàleg podríem deduir:

Cinquè dígit: (5). Es una matriu gravada a Itàlia

Quart dígit: (2) Es un intèrpret masculí.

Tercer dígit: (5) > 5, és música d'òpera o clàssica

Tercer dígit: (5) < 5, és música folklòrica popular.

Tercer+segon+primers dígit: Xifres ordinals per comptar el numero de matrius.

Si es desconeix aquesta classificació pot induir a errors pensant, per exemple, que un número de catàleg 69.002 és molt posterior a un 60.003. Com he explicat abans poden ser perfectament coetanis o molt propers. Simplement són temes musicals diferents. El primer és una Banda o Orquestra i el segon un "solo" de flauta, per exemple.

Tot comença l'agost de 1.899 quan els primers tècnics de so procedents d'Anglaterra s'instal·len en un hotel de Madrid. La seva missió era captar possibles clients entre les sales de festes de la capital. No cercaven figures si no més be mitjanies. Les grans estrelles de la música i del cant no estaven per aquest invent. A Madrid no van aconseguir cap peça musical interpretada per banda o orquestra. Es de suposar que no seria per manca de formacions musicals.

Hom és pregunta si tècnicament estaven preparats per gravar el so de les bandes i orquestrades, si disposaven dels estudis adequats o es que les bandes es malfiaven del nou invent? Aquesta pregunta difícilment tindrà una resposta fiable i certa. El més probable sembla la confirmació que o els tècnics, per la raó que sigui, cercaven "mitjanies", o be, que sols les "mitjanies" s'oferien a gravar. Jo crec que no volien fer experiments amb les grans figures de la música i/o del cant. Aquest decisió em sembla un encert total, si l'invent era admès per la societat, ben aviat conqueririen a les grans figures.

El resultat de l'estada a Madrid fou la gravació de 157 matrius que, enviades a Hannover (Alemanya), 118 es premsaren i la resta (39) foren refusades com a defectuoses. Encara no sé amb exactitud el títol d'aquestes primeres gravacions, que al no formar part del meu camp predilecte, difícilment li dedicaré temps fent indagacions.

Just un any després, setembre-octubre de 1.900, Londres envia un tècnic de so a Barcelona, segurament un nord-americà antic col·laborador d'Emil Berliner, anomenat William Sinkler Darby, amb la intenció de promocionar a la capital catalana l'invent que revolucionarà tot el món musical. La novetat musical, mai millor dit, sortirà a la venda a l'abril de 1.901

Cenyint el tema musical d'avui, a orquestrades i/o bandes, troben la gran sorpresa que, a nivell espanyol, la primera orquestra-banda que grava un disc no fou la "Infanteria Real" de Madrid, com semblaria lògic, si no la "**Banda de la Casa Provincial de Caridad de Barcelona**". Aquesta Banda, en realitat, era el taller de música de l'hospici on s'ensenyava solfeig i instruments als alumnes fins als 25 anys.

Recordo que els tècnics de so van a Madrid la tardor de 1.899 i a Barcelona al setembre-octubre de 1.900. Això ens indica que les primeres gravacions espanyoles totes foren cantants i recitats.

Si seguim detalladament la sèrie de número de catàleg 60.000 (bandes i orquestrades) trobem una agradable i gran sorpresa. La "**Banda de la Casa Provincial de Caridad de Barcelona**" estrena la sèrie 60.000 la amb tretze enregistraments i continua l'orquestra militar "Infanteria Real" de Madrid que impressionarà una trentena de discs.

Naturalment tots son discs "Berliner's Gramophone" premsats a Hannover a una sola cara de diàmetre 7" (polzades), d'un contingut musical max. 2.00 minuts. Són els "Berliner's" europeus de la segona etapa, amb les característiques de la gravació premsada al disc i l'anagrama de l'angelet situat a la part central superior del disc, lloc que ja no abandonarà durant tota la seva vida.

Heus ací la relació dels deu primers discs "**Berliner's**" impressionats a Barcelona i premsats a Hannover.

A.- Banda de la Casa Provincial de Caridad de Barcelona

Títol:	Nº. Catàleg	Tipus de musica.
La Platja de Riells	60.000	Sardana
Montserrat	60.001	Sardana
La Guirnalda	60.002	Havanera
Asunción	60.003	Havanera
Mercedes	60.004	Sardana
Maria Cristina	60.005	Sardana
Sardana de l'òpera Garin	60.006	Sardana
Zelia	60.007	Mazurca
Ederrà	60.008	Havanera
La Sonàmbula	60.009	Schotis
La Favorita	60.010	Schotis.
Cantares Malagueños	60.019	
Despedida -Americana	60.020	

Títols copiats textualment del catàleg alemany., i si us hi fixeu escriuen en majúscula tots els noms propis i sovint també confonen algun adjectiu. Jo crec que s'han imprès a Alemanya on els noms propis s'escriuen sempre amb majúscula. Aquesta singularitat s'observa també als títols francesos i italians, fet que justifica la meua sospita.

La numeració correlativa demostra clarament que foren enregistrats de una tirada i també que foren els primers. Comença amb el numero "zero" i acaba al deu.

No es estranyar que els títols musicals no vagin acompanyats de l'autor de la música. Era un fet habitual, puig es considerava com a música popular. Aquesta costum durà ben poc, mes o menys a partir de 1.903-4 ja consta l'autor de la majoria de gravacions. Concretament, "**La nevada**", una sardana del mestre Pere Rigau gravada el 1.906 encara surt sense autor.

Reprenent el tema d'avui i mirant aquesta llista hom es planteja molts interrogants.

Per què els tècnics de so anglesos instal·lats a Madrid el 1.899 per fer les primeres gravacions espanyoles no graven cap orquestra ni banda madrilenya? Les bandes s'hi van negar o els tècnics no gosaven fer-ho?

Per què la "**Banda de la Casa Provincial de Caritat de Barcelona**" fa les primeres gravacions quan tinc entès que no era de les millors formacions musicals de la ciutat? Es la confirmació que no buscaven figures, si no voluntaris.

Per què, fetes les primeres gravacions per la banda barcelonesa s'apunta a l'experiment la banda militar de al "**Infanteria Real**" de Madrid enregistrant 30 títols de cop? Això sembla confirmar que la prova fou satisfactòria

Si ens fixem amb els temes musicals continuen els interrogants.

.- Per què la primera i la segona gravació es una sardana, una dansa popular a l'Empordà, incipient a Barcelona i pràcticament desconeguda a la resta de províncies?

El més lògic seria suposar que hi ha alguna lligam, alguna relació entre aquesta banda i la comarca de l'Empordà. El més normal seria la presència abundant de ritmes del moment com: havaneres, mazurques, vals, polques, schotis... ritmes preferits, també, entre la joventut empordanesa.

.- Tant havien influït les anades i vingudes de les cobles empordaneses a Barcelona?

Era habitual que en dates senyalades els empordanesos residents a Barcelona contractaven cobles de la seva comarca per fer una ballada on coincidien sardanes i d'altres balls del moment tot en una sola sessió festiva. Però se'm fa difícil imaginar-me a la banda de la Casa Provincial de Caritat de Barcelona tocar una sardana. Amb quins instruments ho feia? D'on treien les partícels? Tot un misteri

.- Es que la majoria de músics o el director de la banda eren empordanesos?

Qualsevol de les dues alternatives podria ben ser, però no està demostrat. Alguns músics empordanesos venien a Barcelona a perfeccionar coneixements musicals, on hi havia un estol de professors de gran prestigi. Morera, Millet, Pujol, Galvez,...

.- Sembla una operació econòmicament arriscada.

Les tirades dels discs eren petites, de 500 còpies pensant que, amb aquesta quantitat, podrien complaure als sardanistes, suposant que tendrien suficients diners per comprar un "Gramophone". Era una distracció francament cara: un disc petit costa 5.00 pts, un de mitjà 8.50 pts i un gramòfon normal i corrent unes 350 pts. La setmanada d'un treballador era aproximadament de 5 a 6 pts/setmana. Les perspectives no s'endevinen massa bones.

.- A la tardor de 1.900 la sardana ja era tant popular a Barcelona com per gravar 5 títols, el 50% del primer lot gravat?

Segueixo creient que no. Era una dansa que captivava als empordanesos; però desconeguda per la majoria dels barcelonins. Encara no s'havia fet la magna manifestació sardanista organitzada per l'ajuntament Barcelona sent regidor de festes en F. Cambó i amb motiu de les festes de la Mercè de 1.902.

.- Era tant important la colònia d'empordanesos a Barcelona?

Entre joves que feien el soldat, treballadors a les indústries, al comerç i estudiants la colònia d'empordanesos a Barcelona sembla que era notable.

De totes maneres és un tema anotat a l'agenda per investigar i treure'n l'aigua clara. Sembla ser que la sardana fou el conillet d'Índies per donar a conèixer les gravacions i també autopromocionar-se .

Qualsevol dels enregistraments descrits, pot aportar parcel·les importants de cultura musical., que ens permetrien valorar la nostra evolució. Seria una gran aportació al món sardanista recuperar alguna de les sardanes enregistrades per la "Banda Provincial de la Caritat de Barcelona." . Sabríem, de forma fefaent, com sonava la sardana l'any 1.901, i podríem presumir cofois de disposar del so dels primers enregistraments orquestrals del país. Recuperar passat ajuda a reconèixer i valorar més i millor el present.

Aquest tipus d'enregistraments be mereixerien ser declarats "D'INTERÈS CULTURAL" i declara'ls com a "PROTEGITS". Així ho ha fet alguna comunitat autònoma espanyola i molts països desenvolupats: preservar el seu patrimoni artístic.

Diversos països europeus han emprès aquesta tasca que han finançat amb fons de la Comunitat Europea. Aquí la notícia ens arribà, no "a misses dites", si no quan el mossèn feia hores que havia tancat l'església.

En certa forma donem la sensació que tenim un carro atapeït de cultura, que ens sobra de tot i més, que ens poden permetre el luxe de menystenir les ofertes que ens puguin fer pel camí . La temptació d'alleugerir la càrrega es gran ; però sols es considerada pels inconscients adduint que seria una operació més senzilla , més còmoda i més econòmica per tirar del carro. Són els dos eterns factors que atempten contra la Història: els que, conscient o inconscientment, s'erigeixen en jutges i el poder del diner.

Sóc dels convençuts que s'hauria de fer alguna cosa. Tot menys quedar-nos de braços creuats esperant que passin els anys fent bona la dita: "qui dies passa anys empeny" i els que vinguin després ja s'apanyaran com hem fet nosaltres. Pensem que alguna cosa que avui encara es pot recuperar, demà podria ser impossible.

De les gravacions abans senyalades, malauradament , no hem trobat cap sardana si no tant sols: La havanera "ASUNCION" tocada per la Banda Provincial de la Caritat de Barcelona i que, una volta restaurada, es força interessant i sona molt be.

Be, i què podem fer per intentar recuperar alguna cosa de tot aquest patrimoni.?

Aquestes gravacions ens mostrarien l'estructura de la sardana, els instruments, el so. Seria una gravació històrica pel món de la sardana, però aquesta tasca per una sola persona o entitat , és com buscar una agulla en un paller. Aquests discs són molt difícils de trobar i per tant cal emprar sistemes no convencionals. En primer lloc crec que aquesta no és una tasca de una persona, ni fins i tot de una entitat oficial, si no que és una tasca col·lectiva. Quanta més gent hi participi més possibilitats d'èxit cal esperar. En aquest cas crec que "la vox populi" i el boca-orella són els millors i únics sistemes a seguir.

Per aquest motiu abans he fet una relació d'aquestes gravacions, he facilitat la discogràfica, el número de catàleg i seguidament descriuré l'aspecte físic del disc.

Les característiques dels discs són:

- .- De color negre pissarra.
- .- Discogràfica: "BERLINER'S GRAMOPHONE"
- .- Un diàmetre de 7" polzades, (17.5 cms) i un gruix de 2 mm. No es descarta algun disc de 10" (polzades)
- .- El disc no te etiqueta. Les característiques s'han premsat al propi disc.
- .- L'anagrama de l'anget es imprès al centre superior del disc. Alguna podria estar encara al centre esquer.
- .- Enregitrats a una sola cara. A l'anvers hi consta tan sols : "**PRINTED IN HANNOVER**"

Cal no confondre aquest discs am els de 5" polzades o de 12 cms que mencionen alguns autors són discs de prova anteriors als berliner's. Mes tard s'editaran discs d'aquesta dimensió i s'anomenaran discs "Baby" destinats al públic infantil.

I què pot fer si algú té o sap on és algun d'aquest discs. ?

Proposo que ho comunicui a la Fonoteca de Catalunya. Si preferiu fer-ho directament al final hi figura el nostre correu electrònic.

Posicions egoistes per part de qualsevol, entitat o particular, mai són beneficioses. Una actitud personalista seria contrària a l'esperit del present article. Al proper numero aclarare les preguntes.

RECORDEU QUE RECUPERAR PATRIMONI CULTURAL CATALÀ ÈS COSA DE TOTS. SOLS AIXÍ FAREM UN POBLE COM CAL. Per part nostra continuarem recuperant, catalogant, datant i restaurant la música antiga de cobla amb la sana intenció d'incrementar, millorar el llegat cultural català i atendre a tothom que vulgui continuar la recerca.

Antoni Torrent
President de Fonovilassar78.